

Зазначу для прикладу окремі аспекти конституційно-правового регулювання деяких людських прав. Так, у ст. 34 Конституції йдеться про право на свободу вираження поглядів. При цьому інтереси національної безпеки є легітимною метою для обмеження цього права. Однак в цьому ж контексті згадаю і ст. 15 Конституції, у якій вказується на заборону цензури. До того ж ця заборона структурно викладена у розділі I (до норм якого застосовується жорсткий порядок внесення змін) та не містить ніяких винятків.

Додам, що досвід України вказує на необхідність адаптації правової системи до викликів екстраординарних умов. Це включає розробку чітких механізмів контролю за діями влади в умовах воєнного стану, ефективного судового захисту та забезпечення прав осіб, чиї свободи були обмежені. Особливого значення набуває забезпечення прозорості та звітності дій держави, щоб уникнути зловживань або надмірного обмеження прав.

Україна має унікальний досвід поєднання воєнного стану з продовженням функціонування демократичних інститутів. Цей досвід може стати цінним внеском у світову теоретико-правову думку про правове регулювання екстраординарних умов, а також у розробку міжнародних стандартів для держав, які опинилися в подібних ситуаціях.

Отже, сучасне теоретико-правове осмислення екстраординарних умов вимагає поглибленого аналізу не лише правового регулювання цих умов, але й їх наслідків для демократичних цінностей, людських прав та верховенства права.

Список використаних джерел:

1. Democracy Index 2021. URL : <https://www.eiu.com/n/democracy-index-2021-less-than-half-the-world-lives-in-a-democracy/>
2. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30.

Ольга КУЛІНІЧ,
завідувач кафедри
теорії держави та права
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ГРОМАД У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО СТАНУ

У нинішніх умовах воєнного стану в Україні питання вдосконалення законодавства про місцеве самоврядування набуває критичної актуальності. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні життєдіяльності громад, особливо під час криз, таких як війна. Воєнний стан в Україні виявив

значні проблеми в організації та координації дій органів місцевого самоврядування. Кризові ситуації, такі як війни, стихійні лиха та економічні кризи, ставлять перед громадами низку викликів, що потребують негайної і ефективної реакції. Місцеве самоврядування, як зазначалося, відіграє основну роль у забезпеченні стійкості громад, однак ефективність його функціонування залежить від наявних законодавчих механізмів. Удосконалення законодавства з метою підвищення спроможності органів місцевого самоврядування оперативно та гнучко реагувати на виклики є необхідною умовою для зміцнення стійкості громад.

Основні виклики включають:

- недостатню нормативну базу для здійснення оперативного управління в умовах надзвичайних ситуацій;
- відсутність чіткої взаємодії між органами місцевого самоврядування та військовими адміністраціями;
- недостатнє фінансування та відсутність резервів для швидкого реагування на кризові виклики.

Аналізуючи нормативну базу, зокрема, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який лише частково враховує потреби громад під час надзвичайних і воєнних станів, можемо зазначити, що він має певні прогалини – недосконалість системи розподілу повноважень. В умовах воєнного стану повноваження місцевих рад часто дублюються або суперечать діям військових адміністрацій; відсутність механізмів кризового управління. Законодавство не передбачає спеціальних інструментів для оперативного прийняття рішень у надзвичайних умовах, таких як евакуація населення, розподіл гуманітарної допомоги або залучення добровільних формувань; низька фінансова автономія громад. Недостатність власних бюджетів обмежує можливості громад забезпечувати базові потреби під час кризи [1].

Процес децентралізації, що полягав у передачі значних повноважень і ресурсів від центральної влади до місцевих громад, став основою для розвитку самостійних територіальних одиниць із ширшими можливостями управління. Це дало змогу органам місцевого самоврядування діяти оперативно та гнучко у відповідь на нові виклики, які виникли після початку повномасштабної війни.

Стійкість тилових територій у перші місяці конфлікту значною мірою була забезпечена досягненнями децентралізації попередніх років і створенням сильних самоврядних громад. Цей процес передбачав надання місцевим органам влади більших повноважень, ресурсів і відповідальності, що дозволило ефективно реагувати на кризові ситуації. Завдяки розширеним фінансовим можливостям і управлінській автономії громади змогли швидко мобілізувати ресурси для вирішення невідкладних проблем у сферах безпеки, соціального захисту та підтримки критично важливої інфраструктури [2].

Аналіз показує, що місцеве самоврядування в Україні продемонструвало стійкість під час війни, підтримуючи ефективне управління у співпраці з

державою. Так, у Дніпропетровській області, незважаючи на виклики воєнного часу, за перший квартал 2022 року місцеві бюджети отримали 9915 млн грн податкових надходжень, що на 13,4 % більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Це сприяло відновленню соціально-економічної активності та стійкості тилу [3].

Вплив воєнних дій на місцеве самоврядування значно варіюється залежно від географічного розташування громад. Можна виокремити три основні категорії територіальних одиниць: громади в зоні активних бойових дій, прифронтові громади та громади в тилу. У зонах активних бойових дій функції місцевого самоврядування перейшли до військових адміністрацій. Водночас у громадах, що знаходяться далеко від фронту, повноваження органів місцевого самоврядування були розширені [4]. Сільські, селищні та міські голови у громадах, де не відбуваються бойові дії та не створено військову адміністрацію, отримали додаткові можливості для швидкого вирішення актуальних питань життєзабезпечення громад.

Постійний сильний державний контроль та вплив на здійснення повноважень і виконання функцій органами місцевого самоврядування свідчать про те, що зусилля, зроблені урядом щодо перегляду, внесення поправок та ініціювання змін до законодавства про місцеве самоврядування та суміжне законодавство протягом останніх років, все ж призвели до важливих змін у нормативно-правовій базі, що регулює адміністративні відносини між державною владою та місцевим самоврядуванням. Проте для їх взаємовідносин залишається характерним потужний вплив центральної влади на процес прийняття рішень органами місцевого самоврядування [5, с. 214].

Незважаючи на позитивну динаміку в процесі побудови ефективного місцевого самоврядування, варто відзначити, що існуючі нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування, не завжди передбачають достатню автономію для швидкого прийняття рішень у надзвичайних ситуаціях. Крім того, законодавство не завжди враховує необхідність співпраці між різними рівнями влади та із залученням громадянського суспільства. Серед основних проблем можна виділити наступні:

- недостатня гнучкість процедур – бюрократичні процеси ускладнюють прийняття рішень в умовах кризи;
- відсутність чітких механізмів фінансування – фінансова підтримка з державного бюджету не завжди надходить вчасно, що уповільнює реагування;
- недосконалість комунікаційних систем – відсутність чіткої системи інформування та координації між органами влади і громадськістю.

Для підвищення стійкості громад в умовах кризових ситуацій необхідні такі зміни у законодавстві:

- Забезпечення гнучкості управлінських рішень – передбачення можливості спрощених процедур для прийняття рішень в екстрених випадках.

– Підтримка фінансової автономії – розробка механізмів забезпечення резервних фондів на місцевому рівні для швидкого фінансування заходів з подолання кризових ситуацій.

– Зміцнення міжсекторальної співпраці – запровадження правових механізмів для тіснішої співпраці між органами місцевого самоврядування, державними установами та громадськими організаціями.

– Розвиток цифрових платформ – створення сучасних комунікаційних інструментів для оперативного обміну інформацією.

Отже, воєнний стан в Україні виявив необхідність вдосконалення законодавства про місцеве самоврядування для підвищення стійкості громад у кризових ситуаціях. Пропоновані зміни сприятимуть адаптації місцевих органів до викликів, пов'язаних із війною, та забезпечать ефективніше реагування на надзвичайні ситуації. Водночас реалізація цих пропозицій потребує активної співпраці між органами державної влади, місцевими громадами та громадянським суспільством.

Список використаних джерел:

1. Новакова О. Розвиток місцевого самоврядування як чинник стійкості українського суспільства в умовах російської військової агресії. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова*. 2023. № 34. С. 5-11.
2. Барабаш Ю. Г. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації та викликів сучасності. Харків : Право, 2022, 312 с.
3. Шульга М. А. Правове регулювання діяльності військових адміністрацій: проблеми та перспективи. К. : Юрінком Інтер, 2023. 285 с.
4. Ярошенко А. С. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування в контексті реформи децентралізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. № 68. С. 211-215.
5. Ермоленко В. В. Стійкість громад в умовах надзвичайних ситуацій: український та міжнародний досвід. Львів : Світ, 2021. 260 с.

Yevhen LEHEZA,
professor at the Department
of public and private law
University of Customs and Finance,
Doctor of Science in law, Professor

THE PLACE OF PUBLIC SERVICES IN THE SUBJECT OF ADMINISTRATIVE LAW IN MODERN CONDITIONS

The change from a «state-centric» ideology to a «people-centric» one, the recognition of the priority of serving the state to the person (public service activity) are, of course, as noted by S. Stetsenko, positive achievements of Ukrainian society [1].

In the works of Ukrainian lawyers, when using the category of «services», the main emphasis is placed on legal aspects, in particular on the administrative